

Dr. Sofia Gelman Kiss despre cariera sa muzicală și scrisul care o pasionează.

Interviu realizat de AG

Cu mult înainte de a face personal cunoștință cu doamna Sofia Gelman Kiss citeam rândurile dânzei care apăreau uneori în revista Minimum, redactată de regretatul Al. Mirodan, cel care încânta cititorii de limba română din Israel. După mulți ani am întâlnit-o la ASILR, unde se întruneau periodic autorii de limba română. Ne-am împrietenit de la prima vedere, am schimbat cărți, am ascultat muzică scrisă de Sofia și ani mai târziu am avut plăcerea să-i editez o excepțională carte despre muzică, dirijori, soliști și filosofia din spatele lucrurilor. În cele ce urmează vom construi împreună un dialog, care va pune la lumină multe din fațetele polivalente ale Sofiei între arte: muzică, scris, și publicistică.

„Homo sum, humani nihil a me alienum puto” (Terentius)

(Sunt om - nimic omenesc nu îmi este străin)

AG: Deci aceasta este fraza care o caracterizează pe Sofia Gelman-Kiss în toate domeniile vieții. De aici derivă faptul că nu are prejudecăți și este receptivă la ideile altora. Sofia Gelman-Kiss s-a stabilit în Israel în anul 1986. Muzicolog ca formație, și-a terminat studiile în anul 1974 la Academia G. Dima din Cluj la secția de muzicologie, paralel cu compoziția și canto. În același institut și-a dat doctoratul (Ph.D) în anul 1982, când încă erau doar doi (!) conducători științifici în România în domeniul muzicii. A predat contrapunct (catedra de compoziție) la Academia G. Dima până la plecarea din România. A scris cronici muzicale pentru revista Muzica, Contemporanul, Tribuna, alături de colaborarea îndelungată cu Radio București. Numeroase interviuri și cronici păstrează numele său în publicațiile amintite. În Israel, a predat 20 de ani la Academia de muzică din cadrul Universității Tel Aviv și Conservatorul din Givataim, predă la

Conservatorul și Colegiul de artă din Natania. Alături de preocupările legate de muzică - critici muzicale, compoziții muzicale și interpretare (cântă în special muzică contemporană solo - alt).

AG: Mă simt nevoit să te întreb despre pasiunea ta ieșită din comun pentru scris. Cum s-a dezvoltat în timp?

SGK: Scriu nuvele polițiste, eseuri și tablete scurte inspirate din faptele vieții autentice sub titlul generic „Oameni suntem”. Pe parcursul anilor petrecuți în Israel am colaborat cu publicațiile israeliene în limba română și maghiară, Orient expres, Minimum, Ultima Oră, Új Kelet, Izraeli szemle, Nautilus, Jurnalul săptămânii. În anul 2004 am organizat un concert bazat pe versurile poetului Yaakov Brzilai cu ocazia comemorării a 60 de ani de la deportarea evreilor de pe teritoriul Ungariei. Concertul a avut loc în colaborare cu ambasada Ungariei în Israel și Yad Vashem, la Beit ha Tfutot la Tel Aviv. Cuvintele de salut ale ambasadorului Ungariei dr. Hovari Janos și Shevach Weiss (atunci președintele Yad Vashem) alături de întreg programul dedicat comemorării, s-au înregistrat pe un CD. În anul 2009, împreună cu Yaakov Barzilai am înregistrat un alt CD cu lucrările mele pe versurile sale, lucrări concepute pentru cor de copii, solo alt acompaniat de pian, duet sopran-alt și cor mixt. Lucrările care apar pe CD sunt structurate într-o ordine care conduce de la Holocaust la înființarea statului Israel. (de la galben-negru jos, la alb-albastru – dreapta sus)

Lucrări mai recente : 70 – la aniversarea Israelului la 70 de ani, (2018), „Cum cele șapte culori” pe textul poetului Dinu Flamand (2019). Aceste două lucrări împreună cu cea scrisă în amintirea lui Ytzhak Rabin, au fost interpretate în luna aprilie a.c. la Cluj de către corul Jubilate sub bagheta dirijoarei Mihaela Cesa-Goje.

AG: - E momentul sa intervin. Am fost prezent si am ascultat la ICR fascinat, piesa „La 70 de ani” scrisă de tine pentru Israel, cu ocazia lansării albumului antologic „Israel la 70” (Editura SAGA) . Pe loc mi-am dat seama că audiem o lucrare valoroasă, inspirată de subiectul înălțător al ocaziei. Compoziția, textul lui Barzilai tradus, corul mixt... pot fi vizionate aici:

<https://www.youtube.com/watch?v=Rz3rWs-pHQI&t=17s>

Te felicit din nou pentru aceasta piesă remarcabilă. Dar să continuăm..

Care este situația muzicii clasice contemporane la noi? Sunt compozitori israelieni care s-au afirmat în secolul XXI ?

S.G.K. :

Situația muzicii contemporane, pretutindeni, nu numai la noi, este dificilă pentru că pe de o parte, unii compozitori vor să scrie într-un stil inovator combinații sonore neauzite până la ei - chiar cu riscul de a nu plăcea publicului - pe de altă parte, altora le este importantă părerea auditorului, ei compun lucrări mai accesibile, nu totdeauna acceptate de către criticii severi... În primul caz, precum spunea Tudor Jarda, compozitor clujean pe vremurile în care la Academia de Muzică G. Dima se organizau seri de muzică contemporană : „noi le scriem, noi le cântăm, noi le ascultăm”, ca atare ecoul lucrărilor interpretate rămânea într-un cadru restrâns, destinat, de obicei numai profesioniștilor. Este greu să decizi cine are dreptate !? Cât despre compozitorii israelieni, numeroase generații s-au perindat de la începutul secolului XX până în zilele noastre, începând cu Alexander Urias Boskovich, Ödön Partos, Paul Ben Haim – personalități proeminente ale culturii israeliene - inițiatorii și realizatorii educației muzicale la înalt nivel în țară, până la (relativ) tinerii reprezentanți ai configurației sonore, Betty Olivero, Reuven Seroussi, Gil Shohat, Avner Dorman, care scriu neîncetat pagini destinate diferitelor formații (vocal) – instrumentale. Generația de mijloc este reprezentată cu succes, lucrările lui Yehezkel Braun, Sergiu Natra, Mordechai Setter, André Hajdu, Noam Sheriff, apar cu regularitate în repertoriul diverselor orchestre din țară și străinătate. Aș menționa însă cu regret faptul că Filarmonica Israeliană în stagiunea 2019-2020 a programat în cadrul celor 36 (!) de concerte doar două lucrări semnate de Paul Ben Haim, una de Ödön Partos și „Concertul pentru vioară și violoncel” de Avner Dorman, în total patru opusuri... Interesul Filarmonicii pentru lucrările autohtone ar trebui să fie mai substanțial – cred.

A.G: După opinia ta, avem interpreți și dirijori - tineri israelieni - care vor face carieră în străinătate ? În muzica de jazz îl observ pe uluitorul Avishai Cohen care este prezent în concerte și festivaluri, pe toate meridianele.

S.G.K. :

Educația muzicală în Israel este una din cele mai competente pe arena internațională. Alături de Conservatoarele de bun renume care asigură bazele cunoștințelor profesionale în domeniu, cele două academii, cea de la Ierusalim și cea de la Tel Aviv pregătesc tinerii interpreți – instrumentiști, cântăreți și dirijori – la cel mai înalt nivel. Li se alătură sesiunile de vară, ca de pildă cea condusă de către Murray Perahia pentru pianiști. Desigur, este greu să prevezi viitorul, sunt foarte mulți muzicieni deosebit de talentați care ar putea beneficia de o binemeritată carieră internațională, dar, concurența este mare și rezultatul uneori depinde (și) de conjunctura

favorabilă pentru fiecare. Vreau să amintesc un cert succes israelian, este vorba despre tânărul dirijor (și pianist) Lahav Shani cel ales în unanimitate de către orchestra filarmonicii în funcția de noul director muzical. Lahav Shani este invitat în permanență de către diverse orchestre din străinătate unde dirijează cu mult succes. Aș aminti doi tineri pianiști care cu siguranță vor evolua pe scenele unor săli de peste hotare, mă refer la Natanel Grinstein și Tom Borow, amândoi în posesia unor remarcabile apariții pe podiumul de concert.

A:G: Care este părerea ta în problema Wagner ? Poate fi separat omul de opera sa ?

S.G.K :

Voi defalca răspunsul meu în trei părți și voi începe cu partea profesională Wagner - compozitorul (1813-1883). Indubitabil, rolul său în istoria muzicii este foarte important. El este primul care inventează Leitmotiv-ul (motiv însoțitor) spre a caracteriza personajele în operele sale. Conform acestei noutăți, fiecare rol beneficiază de o melodie a sa, proprie, ca atare chiar și înaintea apariției protagonistului pe scenă sunetele motivului său dau de știre de prezența sa în acțiune. Wagner a renunțat la forma de arie clasică – fragment de sine stătător conceput pentru cântăreț și acompaniament – în schimb, creează așa numita „melodie infinită” care se prelungește atâta timp cât rolul respectiv o cere. Wagner a statornicit noțiunea de „artă totală”, noțiune prin care înțelege opera în toate dimensiunile ei: text (literatură), muzică (înveșmântarea textului), dans (balet) și arte plastice (decoruri și costume).

Wagner – omul. Este cunoscut faptul că Richard Wagner a fost un om dificil – eufemistic spus. Sunt mărturii care vorbesc despre orgoliul său uriaș, despre egocentrismul său; era infatuat și megaloman. A fost un antisemit feroce, virulent, în anul 1850 scrie eseul „Iudaismul în muzică” unde atacă compozitorii evrei, în special pe Giacomo Meyerbeer și Felix Mendelssohn. Naționalismul său neînduplecat se împletește cu rasismul de care dă dovadă în scrierile sale. Minna – prima sa soție aduce mărturia neînțelegerilor dintre ei pe această temă :„ eram mereu fericită când îmi cântai piesele compuse dar în ultima vreme îmi citești scrierile în care calomniezi toate rasele care în mod fundamental te-au ajutat...” Dacă legătura dintre omul Wagner și muzica sa este inseparabilă sau nu, va influența audierea lucrărilor prin prisma personalității sale controversate sau nu, trebuie să devină decizia fiecărui ascultător în parte...

Wagner în Israel este un subiect cu totul aparte. Datorită ideilor sale antisemite dar și din pricina subiectelor operelor sale de un naționalism exacerbat, Wagner a devenit compozitorul preferat al Führerului. Cinismul cu care naștii și-au tratat deținuții, ideile de-a dreptul satanice cu care i-au trimis la moarte au cuprins multe momente incredibile și incompatibile cu orice urmă de umanism. În timpul execuțiilor, de multe ori, o orchestră alcătuită din deținuți cânta – de preferință – muzică de Wagner... Consider că este datoria fiecărei formații muzicale în Israel să țină cont de sentimentele acelor (din ce în ce mai puțini) supraviețuitori ai Holocaustului care mai sunt printre noi, prin a nu programa lucrări de Wagner în concerte publice pentru că

audierea acestei muzici pentru ei este o traumă de nedescris. Cei care vor să asculte Wagner, au la dispoziție diverse surse, ca de pildă CD-uri sau Youtube – fără să lezeze pe nimeni...

A.G: Apreciez răspunsul, îmi rezolvi dilema mea personală: de a renunța la Wagner. Am atât de multă muzică bună de ascultat și atât de puțin timp rămas pentru audiții ... Voi ceda discurile mele doritorilor. Ce proiecte de viitor ai Sofia?

S.G.K. : Aș vrea să-mi văd tabletele pe care le public în „Jurnalul săptămânii” sub titlul generic „Oameni suntem”, adunate într-un volum apărut la editura SAGA...

AG: Asta e o sarcină plăcută la care mă înrolez cu entuziasm. Nu mă pot abține să nu menționez plăcerea mea la producția cărții tale precedente „Meditații Subiective”- o colecție deosebită de eseuri despre filozofie, muzică și oamenii de pe scenă. Am rămas dator publicului cu o lansare, cu lecturi alese din volum, și poate audiție muzicală, doresc și sper să o realizăm cât mai curând. Îți mulțumesc pentru timpul acordat și te îndemn la scris, la compus și la produs artă de calitate, un element la fel de necesar nouă ca viața în sine.

Notă:

Dr. Sofia Gelman Kiss este membru fondator al „Fundației SAGA” pentru Cultură, însărcinată cu acțiuni în domeniul muzicii.

AG si SGK pentru Jurnalul Saptamanii